

GÜRCİSTAN İLE AZERBAYCAN ARASINDA GÜNDEME TAŞINMAYAN SORUNLAR

Dünya Bülteni

22 Mayıs 2012

Dünyada çok az sayıda tek uluslu devlet bulunmaktadır. Eski SSCB ülkeleri içerisinde ise sadece Ermenistan tek uluslu devlet olarak biliniyor. Diğer devletlerin politikasında ise sadece milli konular değil milli azınlıklarla ilişkiler de sürekli gündemde tutulmakta ve büyük önem arz etmektedir.

Kısa bir süre devam eden 'Ağustos savaşı'ndan sonra Gürcistan, Abhazya ve Güney Osetya üzerindeki kontrolünü kaybetti. Bu durum diğer azınlıkların ayrılma isteklerinin bitmesi ve mevcut sınırların korunabileceği anlamına gelebilir mi? Bu zor bir soru ve kesin bir cevabı bulunmamakta. Türkiye'ye sempati duyan Acaristan, Ermenilerin çoğunlukta olduğu Samçhe-Djavahetiya, Azerilerin çoğunluk olduğu Kvemo-Kartli (Borçalı) bölgeleri de sorun olabilir. Buna rağmen Gürcistan ile güney komşusu Azerbaycan arasındaki ilişkiler dikkat çekiyor. İlişkiler Gürcistan'da ikamet eden Azerilerin sorunu göz ardı edilerek devam etmekte ve bununla ilgi çekmekte.

Bugün Mihail Saakaşvili Büyük Kafkasya'da yeni jeopolitik gerçekleri ortaya atmak için çaba sarf etmekte. Bunun yanı sıra Azerbaycan ile stratejik komşuluk Rusya ile ise düşmanlık ilişkisini devam ettirmeyi istemekte. 2011 yılının sonlarında Gürcistan yeni milli güvenlik doktrini kabul etti. Doktrine göre ABD ve Azerbaycan ile ilişkilerin geliştirilmesi dış politika öncelikleri içerisinde yer almakta. Bu ilişkiler "stratejik ortaklık" olarak da tanımlanabilir. Ermenistan ile ilişkileri ise yakın iş birliği olarak isimlendirilmekte. Türkiye ise "en önemli bölgesel ortak" olarak tanımlanmakta. Buna rağmen milli haklarını savunmaya başlayan bölge Azerileri Gürcistan'ın en önemli iç sorunlarından birisine dönüşmüş durumda.

2002 yılı sayım sonuçlarına göre Gürcistan'ın nüfusu 4.5 milyon. En büyük azınlıklar ise 284 bin 761 kişi ile Azeriler ve 248 bin 929 kişi ile Ermeniler. Borçalı'nın toplam nüfusu ise 497 bin 530. Bölge halkının yüzde 45.1'i Azerilerden, yüzde 44,7'si Gürcülerden, yüzde 6.4'ü Ermenilerden, yüzde 1.5'u Rumlardan, yüzde 1.3'ü ise Ruslardan oluşmakta. Diğer halkların temsilcileri ise toplam yüzde 1 oranında. Gürcistan'ın yüzde 84'ü Ortadokslardan, yüzde 9.9'u Müslümanlardan, yüzde 3.9'u ise Ermeni Apostol kilisesi temsilcilerinden oluşmakta.

Bu rakamların gerçekleri yansıtmadığını iddia

eden uzmanlar da bulunmakta. Borçalı insan hakları savunucusu Elbrus Mamedov'un sözlerine göre ülke genelinde 300-500 bin, Borçalı'da ise 284 bin Azerinin bulunduğu dair ortaya rakamlar gerçekten çok uzak rakamlar. Gerçekte ise Gürcistan genelinde toplam 150-180 bin Azeri bulunmakta. Hukuk savunucusu son 20 yıl içerisinde Tiflis yönetiminin takip ettiği politika sonucunda en aktif Azeriler bölgeyi terk etmek zorunda bırakıldı.

DİASPORA SORUNLARI

2010 yılının sonlarında ülkenin en fazla nüfusa sahip şehrinde Azeriler ve Ermeniler içerisinde anket yapıldı. Ankete katılanların yüzde 60.4'ü milli azınlıklarının haklarının ihlal edilmediğini ve vatanlarının Gürcistan olduğunu ifade etti. Vatandaşların sadece yüzde 6.2'si Gürcistan'ın ikamet bölgeleri, yüzde 3'ü ise doğdukları bölge olarak tanımlandı. Borçalı vatandaşlarının yüzde 3.5'i vatanlarının Azerbaycan, Djavahetiya vatandaşlarının yüzde 28.3'ü ise vatanlarının Ermenistan olduğunu belirtti.

Ancak anket sonuçlarına rağmen bölgede ikamet eden Azeri aydınlar ve siyasilerinin önemli bir kısmı Tiflis yönetiminin baskıcı politika takip ettiğini düşünmekte. Arsaların özelleştirilmesi, anadilinde eğitim gibi konularda sorunlar bulunduğu öne sürülmekte. Bunun yanı sıra Azerilerin devlet birimleri içerisinde yer almasının engellendiği de vurgulanmakta. Bölgedeki Azeri okulların kapatılması ve Azerilerin Gürcüce bilmemesi de önemli sorun olarak gösterilmekte. Azerbaycan içerisinde Gürcistan Azerilerinin teşkilatlanması konusunda ise önemli adımlar atılmakta. Bakü'de toplanan diaspora temsilcileri sorunlarını gündeme taşımak için önemli fırsatlar elde etmekte. 2006 yılının Ağustos ayında Bakü'de Gürcistan Azerilerinin Uluslar arası konseyi kuruldu. Konseyin merkezi ofisi Bakü'de bulunmakta.

MÜSLÜMANLARIN SORUNLARI

Gürcistan ile Azerbaycan arasındaki önemli bir sorun da Gürcistan Müslümanları Dini Kurumunun oluşturulması. Kurumun oluşturulduğuna dair ilk açıklama 5 Ocak 2011 yılında yapılmıştı. Kurumun oluşmasından sonra "Birleşik Devletin Kurulmasında Gürcistan Müslümanlarının Rolü" isimli konferans

düzenledi.

2002 yılı sayım sonuçlarına göre Gürcistan'da toplam 433 bin 784 – toplam nüfusun yüzde 9.9'u Müslüman ikamet etmekte. Müslümanların çoğunluğu Borçalı, Kahetiya ve Acaristan'da bulunmaktadır. Devlet başkanı Mihail Saakaşvili'nin Gürcistan Müslümanları Dini Kurumunun oluşturulmasına dair karar vermesi Bakü yönetimi ile Tiflis yönetimi arasında gerilime neden oldu. Azerbaycan din adamları ve siyasetler komşu ülkenin adımını düşman politikası olarak tanımladı. Gürcistan Müslümanlarının Dini Kurumunun oluşturulmasından önce bölge Müslümanları Kafkasya Müslümanları Dini Kurumuna bağlı idi. Kanaatimizce Gürcistan yönetimi ulusal güvenliğini düşünerek bu adımı atmış oldu. Bununla da komşu Azerbaycan'ın "İslam yakınlığını" bahane ederek Gürcistan'ın iç işlerine sık sık müdahil olması da engellenmeğe çalışıldı. Azerbaycan sadece enerji politikası ile değil dini politikası ile de Gürcistan üzerinde baskı oluşturmağa çalışmaktaydı.

Kısa bir süre sonra Gürcistan'ın Azerbaycan'a yeni tayin edilmiş büyükelçisi Teymuraz Şaraşenidze ile Kafkasya Müslümanları Dini Kurumunun başkanı Allahşükür Paşazade arasında bir görüşme yapıldı. Görüşme gerilimli bir ortamda devam etti. Paşazade büyükelçiye tepkilerine ulaştırdı ve yeni kurumun Kafkasya Müslümanları Dini Kurumunun içerisinde faaliyet göstermesini teklif etti. Ancak Gürcistan yönetimi bu teklifi geri çevirdi. Yeni kurumun içerisine Paşazade'nin kendisine yakınlığı ile bilinen din adamlarını bulundurma çabası da olumsuz bir şekilde sonuçlandı. Gürcistan'da dini kurumun oluşturulmasının Azerbaycan'ın "abisi" Türkiye'nin çıkarlarına hizmet ettiği tahmin edilmekte.

TYE'NÜRKİN ETKİSİ

Türkiye'nin Hanefi camilere ve Müslümanlara dini yayınlar konusunda yardım yaptığı bilinmekte. Bundan başka onların yardımı ile genç Müslümanlar dünyanın diğer İslam ülkelerinde yüksek dini eğitim almakta. Türkiye'de yayımlanan bu tür kitaplar Azerbaycan ve Acaristan vatandaşlarına ulaştırılmakta. Henüz 1990'lı yıllarda Türkiye Gürcistan'ın İslamlaşması için çaba göstermeğe başladı. Bu maksatla bölgeye din adamları gönderildi. 2006 yılında Erzurum'da Gürcistan Müslüman Demokrasi Partisi kuruldu. Parti kuruluşuna Gürcistan'ın Müslüman azınlıkları Azeriler, Gürcüler, Çeçenler, Acarlar katkıda bulundu. Rusya ile Gürcistan savaşından sonra Türk ve Azeri basınında Tiflis yönetimi üzerinde baskı kurulmağa çalışıldığına dair iddialar yer almağa başladı. İddiaya göre Acaristan otonomisinin güçlenmesi ve Borçalı'nın otonomi bölgesi ilan edilmesi için Tiflis yönetimine baskı yapılmaktaydı.

Ocak ayının sonlarında Gürcistan ile Türkiye yönetimi arasında yeni camilerin inşa edilmesine ve kiliselerin tamir edilmesine dair anlaşma imzalandı.

"DAVİD GAREDJİ" TARTIŞMASI

Gürcistan ile Azerbaycan arasında çözülmemiş sınır sorunu da bulunmakta. Tiflis'in 60 kilometre güney doğusunda bulunan "David Garedji" manastırı ortak sorun olarak gündeme taşındı. Manastır Gürcistan kültürü ve dini açısından büyük öneme sahip. Manastırın bulunduğu bölge Gürcistan ile Azerbaycan'ı ayıran dağlar. Henüz yetmişli yıllarda Alazan ve Signag nehirlerinin akımını değişmesinden sonra Gürcistan topraklarının bir kısmının Azerbaycan tarafında kalması sorun yaşanmasına neden olmuştu. Seksenli yılların sonunda Gürcistan orada bir köy inşa ederek Acaristan göçmenlerini ve Pankis vadisi Kistinlerini (Ahmetski ilçesi) orada konuşturdu. Ancak Azerbaycan tarafı "David Garedji" yapıtının bir kısmının ve Yerisimedi köyünün kendi sınırları içerisinde yer aldığını öne sürmekte.

David-Garedji manastırı toplam 20 manastırın birleşmesinden oluşmakta ve Gürcistan'ın üç ilçesinin de bulunduğu bölgelerde konuşlanmakta. Manastırın bir kısmının Azerbaycan içerisinde yer alması iki ülke arasındaki sınır tartışmalarına neden olmakta. Bu tartışmalar 1991 sonrasında zaman zaman gündeme taşınmakta.

Gürcü uzman Mamuka Areşidze'nin tahminine göre Gürcistan ile Azerbaycan tartışmağa neden olan bölgeleri değiştirme kararı alabilir. Bunun sonucunda 6. Yüzyılda inşa edildiği tahmin edilen "David Garedji" manastırının Gürcistan'a verilmesi, Yerisimed köyünün ise Azerbaycan'a verilmesi kararlaştırılabilir. Ancak bu gibi iddialar Azeri aydınları içerisinde sert tepkilerle karşılanmakta. Azeri tarihçiler manastırın Albanya döneminde inşa edilen "Keşikçi" yapıtı olduğunu belirtmekte. Ayrıca doğu Gürcistan'ın belirtilen dönem içerisinde Kafkasya Albanya devleti içerisinde yer alması ve bu devletin siyasi ve dini kontrolü altında bulunması bu gibi iddiaları desteklediği öne sürülmekte. Güney Kafkasya'nın doğusundaki Albanya'nın sınırları içerisinde Kuzey Azerbaycan ve Güney Dağıstan yer almaktaydı. Bunun yanı sıra Azerbaycan Udinleri de Albanya Avtokefal Kilisesini tekrar oluşturmağa çalışmakta ve "David Garedji" manastırını kilisenin ayrılmaz parçası olarak kabul etmekte. Azeri yetkilileri yeni kilisenin kurulması ile beraber bölge Gürcülerini Gürcistan Ortadoks Kilisesinin etkisinden kurtarmağa da hedeflemekte.

Sonuç olarak Gürcistan ile Azerbaycan devleti arasındaki ilişkilerin ideal boyutta olduğu söylenemez. Önemli sorunlar çözülmemekte. Tiflis yönetiminin Azerbaycan ile yakın ilişkiler içerisinde olması Kremlin sarayının politikası sonucunda zorunluluk nedeniyle ortaya çıktı.